

Wel of geen opvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers? Standpunten in de Bed, Bad en Brood discussie

*Masterthesis door Fabiano van Gool (3705625) voor de academische master
Multiculturalisme in vergelijkend perspectief (ASW) aan de Universiteit Utrecht.
Begeleid door Marcel Coenders.*

Abstract

Deze thesis is gericht op het beter begrijpen van het fenomeen welvaart chauvinisme en de werking van frames aan de hand van de actuele Bed, Bad en Brood discussie. Hiervoor is gekeken naar de invloed van frames op de mate van steun die mensen uitspreken voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers, naar de samenhang tussen verschillende kenmerken en de mate van steun voor opvang en naar welke groepen mensen sterker beïnvloed worden door de frames. Er zijn regressieanalyses uitgevoerd op data verkregen van 1.512 Nederlandse respondenten, afkomstig uit een steekproef representatief naar de Nederlandse bevolking. De kenmerken die significant samenhangen met de mate van steun voor opvang zijn geslacht, opleiding, het gevoel comfortabel te kunnen leven met het huidige inkomen, politieke voorkeur en egalitarisme. Van de vier frames heeft alleen het frame gericht op de gevolgen van opvang voor de openbare orde en veiligheid significant invloed gehad op de houding van de respondenten. Er zijn interactie-effecten gevonden tussen de frames 'openbare orde en veiligheid' en 'eigen verantwoordelijkheid' met opleiding en economische onzekerheid. De belangrijkste bevindingen zijn dat ideologische waarden het sterkst de houding van mensen bepalen en dat frames in bepaalde omstandigheden de houding van mensen kunnen veranderen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p. 2
2. Theorie en hypothesen	p. 3
2.1 Theorieën over solidariteit	p. 3
2.2 Theorieën over negatieve houdingen tegenover asielzoekers	p. 6
2.3 Theorieën over de werking van frames	p. 7
2.4 Interactie hypothesen	p. 8
3. Data & meetinstrumenten	p. 9
3.1 De analysestrategie en de regressiemodellen	p. 10
3.2 Afhankelijke en onafhankelijke variabelen	p. 10
3.3 Voorwaarden controleren	p. 15
4. Resultaten	p. 15
5. Conclusies en discussie	p. 20
6. Literatuur	p. 26
7. Bijlagen	p. 28
Bijlage 1: Figuur 1	p. 28
Bijlage 2: Figuur 2	p. 29
Bijlage 3: Tabel 3b	p. 30

1. Inleiding

De verzorgingsstaat is al vanaf vroeg in de twintigste eeuw een belangrijk onderdeel van de meeste geïndustrialiseerde samenlevingen (Castles, 2010). Zo zijn in Nederland in 1901 verzekeringen voor ongelukken en beroepsrisico's ingevoerd, in 1913 pensioenen voor ouderdom, arbeidsongeschiktheid en nabestaanden, alsook voorzieningen voor geboorteverlof en ziekte, en in 1916 werkloosheidsuitkeringen. In de jaren hierna wordt de verzorgingsstaat voornamelijk uitgebreid, tot in de jaren zeventig de economische vooruitgang van na de Tweede Wereldoorlog ernstig stopt. De afname in beschikbare financiële middelen zorgt ervoor dat de verzorgingsstaat niet meer uitgebreid kan worden, maar juist afgeslankt moet worden en het besef ontstaat dat er grenzen zitten aan het uitbreiden van de verzorgingsstaat (Pierson, 1996). De discussie richt zich dan voor het eerst op de vraag welke aspecten van de verzorgingsstaat behouden moeten worden en voor wie of welke groepen mensen die moeten zijn. Na een aantal decennia van economische voorspoed is deze vraag wederom relevant geworden, doordat we de afgelopen jaren te maken hebben gehad met een economische crisis. De situatie van nu wordt echter gecompliceerd door twee factoren die in de jaren zeventig nog niet zo'n grote rol speelden, namelijk de toenemende vergrijzing en migratie-/vluchtelingenstromen. Beleidsmakers hebben de verzorgingsstaat door een afname aan financiële middelen steeds verder afgeslankt, terwijl er steeds meer mensen een beroep op doen. En nu niet alleen autochtonen, maar ook migranten en vluchtelingen. Dit zijn mensen die misschien nog niet zo lang in het land zijn of nog geen officiële verblijfsstatus hebben. Het is voor veel autochtonen niet vanzelfsprekend om sociale voorzieningen ook met hen te delen. Eerder onderzoek heeft namelijk laten zien dat men in Europa vindt dat immigranten minder recht hebben op sociale voorzieningen dan de autochtone bevolking (Van der Waal, Achterberg, Houtman, De Koster, & Manevska, 2010). Dit fenomeen, de overtuiging dat de verzorgingsstaat er vooral (of alleen) moet zijn voor de 'eigen' bevolking, wordt ook wel 'welvaart chauvinisme' genoemd (Mudde, 2002). In Nederland zien we dit welvaart chauvinisme onder andere terugkomen in de 'Bed, Bad en Brood'-discussie. Bij deze discussie gaat het om de vraag in hoeverre er voorzieningen, zoals een slaapplek en een warme douche, geboden moeten worden aan uitgeprocedeerde asielzoekers (Van den Dool, 2015). Politieke partijen 'framen' deze kwestie op verschillende manieren. Wanneer een frame wordt geconstrueerd, worden bepaalde aspecten van een kwestie weggelaten en andere juist saillant gemaakt, om de kwestie op een bepaalde manier te presenteren (Entman, 1993; Entman, 2007; Nelson & Kinder, 1996; Van Londen, Coenders, & Scheepers, 2010a). Frames kunnen daarmee een kwestie diagnosticeren, evalueren en oplossingen voorschrijven. Zo richten sommige politieke partijen zich in de 'BBB'-discussie expliciet op de druk die voorzieningen voor asielzoekers uitoefenen op de verzorgingsstaat, terwijl andere de morele plicht tot opvang benadrukken. Individuen die met een frame

geconfronteerd worden, kunnen erdoor beïnvloed worden en de kwestie op een bepaalde manier gaan zien. Het doel van dit onderzoek is om aan de hand van deze actuele problematiek meer inzicht te krijgen in het fenomeen welvaart chauvinisme en de werking van frames. Dit wordt gedaan door te kijken of frames de mening van individuen over de bed, bad en brood regeling daadwerkelijk beïnvloeden. Daarnaast wordt er gekeken welke mensen in sterkere mate voor of tegen de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers zijn. Ten slotte wordt bekeken op welke individuen een frame sterker invloed heeft. Er zullen met behulp van dit onderzoek dus drie vragen beantwoord worden: 1) Welke individuen zijn in sterkere mate voor of tegen opvang? 2) In welke mate hebben frames een effect op de publieke opinie aangaande de Bed, Bad en Brood regeling? 3) Welke individuen worden meer beïnvloed door deze frames?

2. Theorie en hypothesen

Om deze drie vragen te kunnen beantwoorden, zal er gebruik gemaakt worden van bestaande literatuur over solidariteit en steun voor de verzorgingsstaat. Binnen deze literatuur zijn twee belangrijke theoretische stromingen te identificeren, waarvan de één gericht is op de rol van eigenbelang en de ander op de rol van ideologische waarden. Hiernaast zal er gebruik gemaakt worden van literatuur die gericht is op het verklaren van attitudes ten aanzien van etnische out-groups. Dit onderzoek gaat immers over houdingen ten opzichte van beleid dat gericht is op een specifieke etnische out-group, namelijk asielzoekers. Hiervoor zullen de etnische competitie theorie en de contact theorie gebruikt worden. Om de werking van frames te verklaren zal gebruik gemaakt worden van bestaande literatuur over frames. De genoemde theorieën zullen gebruikt worden om hypothesen op te stellen, die vervolgens getest zullen worden aan de hand van data die eerder dit jaar zijn verzameld.

2.1 Theorieën over solidariteit

Eigenbelang

In de bestaande literatuur wordt eigenbelang aangemerkt als een van de belangrijkste mogelijke verklaringen voor de mate van steun die individuen uitspreken voor de verzorgingsstaat (Andreas & Heien, 2001; Blekesaune & Quadagno, 2003; Calzada, Gómez-Garrido, Moreno, & Moreno-Fuentes, 2014; Gelissen, 2000; Van Londen, et al., 2010a). Hierbij wordt er gesteld dat er een directe relatie bestaat tussen iemands eigenbelang (zoals bepaald door de sociaal-structurele positie van een individu) en diens attitudes. Simpel gezegd zullen individuen die een zwakkere sociaal-structurele positie hebben en daardoor gebruik maken van de verzorgingsstaat eerder voorstander zijn van het in stand houden of uitbreiden van de verzorgingsstaat. Andersom zullen zij die een goede sociaal-structurele positie hebben minder

snel voorstander zijn voor de herverdeling van geld en middelen en liever ongelijkheid in stand houden om zo de eigen positie te beschermen. Hoewel het vanuit het voorgaande logisch zou zijn om te veronderstellen dat de sociaal-structureel zwakkere groepen de verzorgingsstaat zullen steunen, is het echter de vraag in hoeverre dit het geval is wanneer het gaat om het delen van voorzieningen met asielzoekers. Aangezien de verzorgingsstaat niet oneindig is, is het voor individuen met een zwakke sociaal-structurele positie in hun eigenbelang om tegen de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers te zijn, zodat er meer middelen voor henzelf overblijven. De verwachting is dus dat zij die een zwakke sociaal-structurele positie hebben aan de ene kant sterker voor de verzorgingsstaat zijn, maar aan de andere kant ook sterker tegen steun voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. Zij die een goede sociaal-structurele positie hebben zullen tegen de verzorgingsstaat zijn en daarmee tegen steun voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers.

In de theorie wordt aangegeven dat eigenbelang aan de ene kant bepaald wordt door de objectieve sociaal-structurele positie van mensen, dat wil zeggen door de sociaal-structurele positie zoals die bepaald wordt aan de hand van een aantal objectieve kenmerken (Andreas & Heien, 2001; Calzada, et al., 2014; Gelissen, 2000). Dit zijn de kenmerken sociale klasse, opleiding, inkomen en uitkeringsgerechtigheid. Uit het voorgaande volgen de volgende twee hypothesen voor de kenmerken sociale klasse en inkomen: H1a: Hoe hoger de sociale klasse van mensen, hoe lager de steun voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. H1b: Hoe hoger het inkomen van mensen, hoe lager de steun voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. Het volgende objectieve kenmerk is opleiding. Opleiding kan om verschillende redenen een relatie met steun voor opvang hebben. Aan de ene kant doen individuen met een hogere opleiding minder vaak een beroep op de verzorgingsstaat en hebben ze vaker een betere arbeidspositie, hoger inkomen en betere kansen op de arbeidsmarkt (Gelissen, 2000). Dit zou in het kader van eigenbelang leiden tot de volgende hypothese: H2a: Hoe hoger de opleiding, hoe lager de steun voor opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. Sommige onderzoekers geven echter aan dat hogere educatie ook betekent dat een individu langer formele educatie heeft gevolgd en daarmee langer is blootgesteld aan democratische waarden die uitgedragen worden in het schoolsysteem. Hogere educatie kan dan door de socialisatie van democratische waarden juist voor meer steun voor de verzorgingsstaat zorgen (Gelissen, 2000). Daarbij is uit meerdere studies gebleken dat hoger opgeleiden meer tolerantie voor andere etnische groepen vertonen (Van Londen, et al., 2010a). De alternatieve hypothese wordt dan: H2b: Hoe hoger de opleiding, hoe groter de steun voor opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. Het laatste objectieve kenmerk is het feit of men uitkeringsgerechtigd is of niet. Uitkeringsgerechtigden zullen grotere concurrentie ervaren om middelen van de verzorgingsstaat dan niet-uitkeringsgerechtigden.

Daarom luidt de hypothese: H3: Uitkeringsgerechtigden zullen minder steun voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers uitspreken dan niet-uitkeringgerechtigden.

Eigenbelang kan aan de andere kant ook bepaald worden door de subjectieve beleving van de sociaal-structurele positie, dat wil zeggen door de sociaal-structurele positie zoals die bepaald wordt door subjectieve kenmerken (Andreß & Heien, 2001; Calzada, et al., 2014; Gelissen, 2000). Dit zijn een drietal kenmerken, waarvan de eerste twee geschaard kunnen worden onder de noemer economische onzekerheid: de kans op werkloosheid of een geld tekort op korte termijn. Het andere kenmerk gaat over de huidige economische situatie: de mogelijkheid om comfortabel te leven met het huidige inkomen. Voor deze kenmerken kunnen de volgende hypothesen opgesteld worden: H4a: Hoe groter de economische onzekerheid, hoe kleiner steun voor opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. H4b: Hoe groter het gevoel comfortabel te kunnen leven met het huidige inkomen, hoe groter de steun voor opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers.

Ideologische waarden

Zoals gezegd wordt er in de literatuur aangegeven dat steun voor de verzorgingsstaat naast eigenbelang ook door ideologische waarden wordt bepaald (Calzada, Gómez-Garrido, Moreno, & Moreno-Fuentes, 2014). Er kan hierbij zowel naar politieke voorkeur als steun voor egalitarisme gekeken worden. Bij politieke voorkeur gaat het om de positie van een persoon op het politieke spectrum van links naar rechts. Een conservatieve, rechtse politieke voorkeur gaat meer samen met een geringe steun voor de verzorgingsstaat, terwijl een linkse politieke voorkeur meer samen gaat met de wens sociale ongelijkheid te verminderen en dus de verzorgingsstaat te steunen (Jaeger, 2008). Dit leidt tot de volgende hypothese: H5: Hoe linkser de politieke voorkeur van een individu, hoe groter de steun voor opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. Wat betreft de steun voor egalitarisme gaat het om de standpunten die iemand inneemt over hoe de relatie tussen individu, staat en instituties zou moeten zijn, in dit geval wat betreft de herverdeling van middelen en het steunen van minderbedeelden (Blekesaune & Quadagno, 2003; Van der Waal et al., 2010). Mensen met een sterke voorkeur voor egalitarisme geloven vaker dat alle burgers recht hebben op een economische basis die hen in staat stelt te leven naar een algemeen geaccepteerde sociale standaard. Zij zullen daarom vaker voor nivellerend beleid zijn. Hieruit volgt de hypothese dat: H6: Hoe sterker iemand voor egalitarisme is, hoe groter de steun voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers.

2.2 Theorieën over negatieve houdingen tegenover asielzoekers

Etnische competitie theorie

Nu eigenbelang en ideologische waarden zijn besproken, zal er verder ingegaan worden op literatuur over etnische attituden. De houdingen die mensen hebben ten opzichte van groepen die tot een andere etnische groep behoren, zijn namelijk bepalend voor hoe zij tegen beleid aankijken dat voor deze groepen bedoeld is (Nelson & Kinder, 1996). Hier gaat het om mechanismen die te maken hebben met identiteit. Dat identiteit een belangrijke factor is in de vraag of een bepaalde groep hulp van de verzorgingsstaat verdient, staat al langer vast (Van Oorschot, 2006). Hoe dichter de identiteit van de ontvangende groep bij die van de autochtone bevolking zit, hoe eerder die groep als recht hebbend op voorzieningen wordt gezien en men dus solidair naar deze groep is. Het is dus van belang te kijken naar etnische attituden. Hoe deze tot stand komen kan allereerst worden verklaard vanuit de etnische competitie theorie, een belangrijke en dominante theorie binnen de onderzoeksliteratuur wat betreft etnische attituden. De etnische competitie theorie is een combinatie van de realistische conflict theorie en sociale identiteitstheorie (Scheepers, Gijsberts, & Coenders, 2002; Van Londen, Coenders, & Scheepers, 2010b). De realistische conflict theorie stelt dat zowel daadwerkelijke als ervaren competitie om schaarse goederen (in brede zin, dus zoals macht, status, materiële voorzieningen) tussen groepen leidt tot negatieve houdingen tussen die groepen. Dit kan dus bijvoorbeeld gaan om het ervaren van competitie om middelen van de verzorgingsstaat, maar ook om het ervaren van dreiging als het gaat om het behoud van de eigen cultuur. De sociale identiteits theorie stelt dat individuen zich identificeren met de eigen groep (in-group) en zich afzetten tegen andere groepen, waardoor ze een positievere houding hebben tegenover de eigen groep dan tegenover andere groepen (out-group). Wanneer deze twee theorieën gecombineerd worden, kan gesteld worden dat competitie en ervaren dreiging ervoor zorgen dat individuen zich sterker gaan identificeren met de eigen groep en dus een negatievere houding krijgen ten opzichte van andere groepen. Dit leidt tot de volgende hypothese: H7: Hoe hoger de mate van ervaren dreiging van migranten en asielzoekers, hoe kleiner de steun voor opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers.

Contact theorie

Een tweede theorie die de houding van individuen ten opzichte van leden van andere groepen kan verklaren is de contact theorie. Het centrale idee achter deze theorie is dat contact tussen leden van verschillende etnische groepen ervoor zorgt dat wederzijdse vooroordelen verminderen, waardoor interetnische attituden positiever worden (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2006). Allport (1954) stelde dat er vier voorwaarden nodig zijn om ervoor te zorgen dat

contact dit positieve effect heeft: gelijke groepsstatus, gelijke doelen, gezamenlijk groepsbelang en ondersteuning van het contact door de wet, autoriteiten of normen. Pettigrew (1998) voegde daar later nog een voorwaarde aan toe, de potentie tot vriendschap. Sinds zijn ontstaan in de jaren 50 is de contact theorie veelvuldig getest. Pettigrew en Tropp (2006) hebben in een meta-analyse de resultaten van meer dan vijfhonderd papers, waarin de contact theorie is getest, vergeleken en kwamen tot de conclusie dat contact tussen groepen inderdaad vooroordelen vermindert. Zij concludeerden daarbij dat er niet aan de vijf voorwaarden voldaan hoeft te worden voor een positief effect, contact op zich leidt al tot een vermindering van vooroordelen. Ze gaven echter wel aan dat het positieve effect van contact groter is, wanneer er aan de voorwaarden wordt voldaan. In recent onderzoek is er gekeken naar de overdracht van het positieve effect van contact, dus de vermindering van vooroordelen, ten opzichte van groepen waarmee geen direct contact heeft plaatsgevonden (Pettigrew, 2009; Tausch et al., 2010). Dit wordt het 'secondary transfer effect' genoemd, het secundaire overdrachtseffect. Het blijkt dat wanneer een persoon contact heeft met een groepslid van groep A, dit niet alleen de vooroordelen ten opzichte van die groep vermindert, maar ook de veroordelen ten opzichte van andere groepen (X) kan verminderen. Hoe sterker de culturele overlap van een groep X met groep A, of hoe sterker ze op dezelfde manier gestigmatiseerd worden, hoe sterker het overdrachtseffect. In dit onderzoek wordt de relatie tussen contact met etnische minderheden en steun voor opvang bekeken. Doordat de groep asielzoekers voornamelijk bestaat uit etnische minderheden en deels op dezelfde manier gestigmatiseerd wordt als de groep etnische minderheden, is het de verwachting dat contact met etnische minderheden de attitude ten opzichte van asielzoekers verbetert. Dit leidt tot de volgende hypothese: H8: Hoe meer contact men met etnische minderheden heeft, hoe groter de steun voor opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers.

2.3 Theorieën over de werking van frames

Frames

Zoals gezegd zijn frames constructies van een bepaalde kwestie. Degene die het frame construeert kan ermee aangeven wat de essentie van de kwestie is, hoe erover gedacht moet worden en wat er eventueel mee gedaan moet worden. Kort gezegd kan een frame vier functies vervullen: een kwestie definiëren, oorzaken diagnosticeren, een moreel oordeel vellen en oplossingen voorstellen (Entman, 1993; Entman, 2007; Van Londen, Coenders, & Scheepers, 2010a). In het dagelijks leven hebben individuen vaak verschillende opvattingen over en ideeën bij een bepaalde kwestie, die elkaar mogelijk ook nog tegenspreken, waardoor het moeilijk voor hen is om een standpunt te vormen. Wanneer zij een frame gepresenteerd krijgen, worden zij

als het ware geweest op die opvattingen en ideeën die het meest relevant zijn volgens de degene die het frame heeft geformuleerd. Wanneer politici erin slagen hun frame dominant te maken, kunnen zij op deze manier grote invloed uitoefenen op de publieke opinie over een kwestie. De attitudes van individuen worden namelijk beïnvloed, doordat frames mensen op een bepaalde manier over een kwestie laten nadenken en er in bepaalde termen over laten spreken en denken (Entman, 1993; Entman, 2007; Nelson & Kinder, 1996; Van Londen, Coenders, & Scheepers, 2010a). In dit onderzoek wordt de invloed van vier verschillende frames op de houding van respondenten over de bed, bad en brood kwestie bekeken. Elk frame bestaat uit een kort stukje tekst waarin wordt aangegeven hoe een bepaalde (niet bij naam genoemde) groep politici staat in de bed, bad en brood kwestie. Twee van de frames geven het standpunt van politici die voor opvang zijn en twee frames geven het standpunt van politici die tegen zijn. In het eerste frame voor opvang wordt de morele plicht tot opvang benadrukt. In het tweede frame voor opvang wordt aangegeven dat rondzwervende uitgeprocedeerde asielzoekers een bedreiging voor de openbare orde en veiligheid kunnen zijn. In het eerste frame tegen opvang wordt betoogd dat de opvang van asielzoekers leidt tot een aanzuigende werking waardoor er kans op een grote toename aan asielzoekers is. In het tweede frame tegen opvang wordt gesteld dat het de eigen verantwoordelijkheid is van een uitgeprocedeerde asielzoeker om voor zichzelf te zorgen. De frames vervullen drie van de eerdergenoemde functies: ze laten de respondenten op een bepaalde manier over de kwestie nadenken door te definiëren wat het probleem is, geven een moreel oordeel en dragen een mogelijke oplossing aan (wel of geen opvang). Aangezien eerder onderzoek (Entman, 1993; Entman, 2007; Nelson & Kinder, 1996; Van Londen, Coenders, & Scheepers, 2010a) heeft aangegeven dat frames van invloed zijn op de attitudes van mensen, is de verwachting dat frames waarin steun voor opvang wordt uitgesproken de steun onder respondenten zal vergroten, terwijl frames waarin opvang wordt afgewezen de steun zal verminderen. De hypothese die hierbij hoort is: H9: Mensen die een positief frame voorgelegd krijgen, zullen meer steun voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers uitspreken, dan mensen die een negatief frame voorgelegd krijgen.

2.4 Interactie hypothesen

Het kan zijn dat een bepaald argument sterker resoneert bij de ene groep mensen dan bij de andere, waardoor bijvoorbeeld het ene positieve frame een veel grotere invloed op het standpunt van een bepaalde groep mensen heeft dan het andere. Op basis van de eerder genoemde theorieën kunnen er hypothesen worden afgeleid over welke groepen respondenten in sterkere mate beïnvloed worden door bepaalde frames. Het eerste kenmerk waarvoor een interactie-effect kan worden verwacht, is opleiding. Dat hoger opgeleiden toleranter staan ten opzichte van andere etnische groepen is volgens een aantal studies namelijk context afhankelijk

(Coenders, Lubbers, & Scheepers, 2004; Van Londen, et al., 2010a). Hoger opgeleiden zijn namelijk eerder geneigd om voor etnische gelijkheidsprincipes te zijn, dan voor de praktische invulling daarvan. Als de sociaal-structurele positie van hoger opgeleiden bedreigd wordt, vertonen ze soms eenzelfde mate van tolerantie als lager opgeleiden (Coenders, et al., 2004). Een frame dat hoger opgeleiden op gelijkheidsprincipes wijst, zal dus voor een extra sterk positief effect op de mate van steun zorgen. Hieruit volgt de volgende interactiehypothese: H10: Hoe hoger het opleidingsniveau van mensen, hoe sterker het effect van een frame dat de morele plicht tot opvang aanspreekt.

Het tweede kenmerk waarvoor een interactie-effect kan worden verwacht is economische onzekerheid. Vanuit de eigenbelang theorie geredeneerd zullen economisch onzekere mensen vatbaarder zijn voor argumenten die hen wijzen op de negatieve gevolgen van opvang voor hun eigen sociaal-structurele positie. Hieruit volgt de hypothese: H11: Hoe groter de economische onzekerheid van mensen, hoe sterker het effect van het frame dat de aanzuigende werking van opvang benadrukt.

Het derde kenmerk is politieke voorkeur. Mensen met een rechtse politieke voorkeur zijn over het algemeen sterker voorstander van beleid dat gericht is op het waarborgen van de openbare orde en veiligheid (Kersbergen & Krouwel, 2008). Zij zullen daardoor sterker aangesproken worden door argumenten die het belang van de openbare orde en veiligheid benadrukken. De hypothese die hieruit volgt, luidt: H12: Hoe rechtser de politieke voorkeur van mensen, hoe sterker het effect van het frame dat de positieve gevolgen van opvang voor de openbare orde en veiligheid benadrukt.

Het vierde en laatste kenmerk is egalitarisme. Zoals gezegd staan mensen met een sterke voorkeur voor egalitarisme vaker voor gelijkheid tussen mensen en daarmee een minimale levensstandaard voor iedereen. De verwachting is dat ze sterker voor opvang zullen zijn wanneer zij herinnert worden aan hun morele waarden. De hypothese wordt dan: H13: Hoe meer belang mensen hechten aan egalitarisme, hoe sterker het effect van het frame dat de morele plicht tot opvang aanspreekt.

3. Data & meetinstrumenten

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een steekproef (die representatief is naar de achtergrondkenmerken geslacht, leeftijd, opleiding, gezinsgrootte en regio) die getrokken is uit een panel van 218.108 respondenten, genaamd TNS NIPObase (dat weer een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking is). De steekproef maakt onderdeel uit van een longitudinaal onderzoek, waarbij de respondenten op meerdere tijdstippen (waves) een vragenlijst is voorgelegd. Op dit moment zijn er vier waves voltooid, waarbij de eerste heeft plaats gevonden in maart 2014 en de laatste in april 2015. De data in dit onderzoek zijn

verzameld tijdens de vierde wave. De eerste wave bevatte 5.920 respondenten. Voor de vierde wave zijn at random 1.845 respondenten uit de derde wave geselecteerd, waarvan 1.512 respondenten de vragenlijst volledig hebben ingevuld (dit geeft een respons ratio van 82%). De uitval ten opzichte van de eerste wave is 26%. Het invullen van de vragenlijst heeft gemiddeld 22 minuten in beslag genomen. De vragenlijst bevat vragen over demografische gegevens, over diverse aspecten rondom het concept de verzorgingsstaat en over interetnische ervaringen en attitudes.

3.1 De analysestrategie en de regressiemodellen

De data zijn geanalyseerd met het programma PASW Statistics (versie 18). Hierbij is de volgende strategie gebruikt. Allereerst is gekeken in hoeverre er missende gegevens waren op de onafhankelijke variabelen. Op de variabelen inkomen, contact, politieke voorkeur en economische onzekerheid waren relatief veel missende gegevens (afgerond respectievelijk 26, 56, 10 en 22 procent ontbrekende gegevens). Hier is op verschillende manieren mee omgegaan. Onder het kopje 'Onafhankelijke variabelen' wordt hier verder op ingegaan. Het geringe aantal overige ontbrekende gegevens is buiten beschouwing gelaten. Vervolgens is bekeken of de onafhankelijke variabelen voldeden aan de voorwaarden om opgenomen te worden in een regressieanalyse. Onder het kopje 'Voorwaarden controleren' wordt hier uitgebreider op ingegaan. Als laatste zijn verschillende regressieanalyses uitgevoerd. In het eerste regressiemodel, model 1, zijn alleen de verschillende condities opgenomen. In het tweede model, model 2, zijn de onafhankelijke variabelen toegevoegd. Dit model is onderverdeeld in 2a tot en met 2d, omdat de variabelen stapsgewijs zijn ingevoerd. In het laatste model, model 3, zijn de interactie-effecten van de frames met de kenmerken opleiding, economische onzekerheid, politieke voorkeur en egalitarisme meegenomen. Dit model is onderverdeeld in 3a tot en met 3d, waarbij alle bestaan uit de regressie met alle kenmerken van model 2d plus de interactie tussen de frames en één van de genoemde kenmerken (opleiding, economische onzekerheid, politieke voorkeur en egalitarisme).

3.2 Afhankelijke en onafhankelijke variabelen

Afhankelijke variabele

De afhankelijke variabele, steun voor uitgeprocedeerde asielzoekers, is geconstrueerd aan de hand van één vraag, die in alle condities begint met de volgende inleiding: *'Op dit moment is er veel discussie over de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers in Nederland. Sommige politici vinden dat er voor deze asielzoekers een minimale vorm van opvang moet zijn, zoals een plek om te slapen, een warme douche en eten. Andere politici vinden dat er geen opvang moet zijn voor deze*

uitgeprocedeerde asielzoekers'. In de controle conditie volgt hierop direct de vraag: 'Wat vindt u? In hoeverre bent u voor of tegen de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers?'. De respondenten moeten hierop antwoorden aan de hand van een 7-puntsschaal die loopt van 1 (sterk tegen) tot 7 (sterk voor). Bij de respondenten in de vier experimentele condities is er tussen de inleiding en de vraag over de mate van steun nog een frame gevoegd. Twee van de frames geven een argument vóór opvang, de andere twee frames een argument tégen opvang. De frames zijn in de verdere analyse vernoemd naar het type argument dat erin gegeven wordt. Het eerste frame, 'moreel' genaamd, geeft een argument vóór opvang: 'Sommige politici vinden dat Nederland de morele plicht heeft om voor opvang te zorgen. Ze zeggen dat we deze groep asielzoekers niet aan hun lot kunnen overlaten'. Het tweede frame, genaamd 'openbare orde en veiligheid', geeft ook een frame vóór opvang: 'Sommige politici vinden dat we deze groep asielzoekers niet over straat moeten laten zwerven. Zij vinden de opvang noodzakelijk voor de openbare orde en veiligheid'. Het derde frame, genaamd 'aanzuigende werking', geeft een argument tegen opvang: 'Sommige politici vinden dat er geen opvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers moet zijn, omdat Nederland anders te aantrekkelijk wordt voor asielzoekers. Ze denken dat er dan veel meer asielzoekers naar Nederland toe komen'. En het vierde en laatste frame, genaamd 'eigen verantwoordelijkheid', geeft ook een argument tegen: 'Sommige politici vinden dat er geen opvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers moet zijn, want hun asiolverzoek is immers afgewezen. Ze vinden het de eigen verantwoordelijkheid van een afgewezen asielzoeker om voor zichzelf te zorgen'.¹

Onafhankelijke variabelen

Met behulp van de theorie zijn een aantal onafhankelijke variabelen geselecteerd, waarvan de operationalisatie hier kort besproken zal worden.

De sociale klasse van respondenten is in het databestand opgenomen als een ordinale variabele die geconstrueerd is aan de hand van de variabelen opleiding en beroep. Sociale klasse loopt van (1) 'A (Hoog)' naar (5) 'D (Laag)'. Ordinale variabelen kunnen alleen in dummyvorm opgenomen worden in een regressie. Daarom zijn de vijf oorspronkelijke waarden omgezet naar vijf dummycategorieën.

---

¹ De afhankelijke variabele in de analyses is de score van respondenten op de vraag in hoeverre ze voor of tegen opvang zijn. In het databestand zijn deze scores per conditie apart ingevoerd, waardoor de afhankelijke variabele als het ware in vijf aparte variabelen is gesplitst. Aangezien het regressiemodel maar ruimte biedt voor één afhankelijke variabele, is er allereerst een nieuwe afhankelijke variabele geconstrueerd, die de score aanneemt van de respondent ongeacht in welke conditie deze zich bevindt. Om de verschillende condities met elkaar te kunnen vergelijken, zijn er vijf nieuwe variabelen gemaakt die aangeven welke conditie de respondent heeft gekregen. Deze zijn als dichotome variabelen in de regressie opgenomen.

Inkomen is gemeten aan de hand van het totale bruto huishoudinkomen per jaar. Op deze variabele zijn veel ontbrekende data. Om de missende data toch nog te kunnen gebruiken, is ervoor gekozen dummy categorieën te maken. De oorspronkelijke zevenentwintig inkomenscategorieën zijn teruggebracht tot zeven dummyscategorieën, van inkomen₁ = 'kleiner dan 9.100' tot inkomen₇ = 'groter dan 258.900', en de missende waarden hebben een eigen dummyscategorie 'inkomenmissing' gekregen.

Opleiding is gemeten aan de hand van de hoogst voltooide opleiding. De variabele loopt van (0) 'geen onderwijs' tot (7) 'HBO-/WO- master of doctoraal'. Opleiding is gecentreerd, zodat de resultaten van de interactie-effecten beter interpreteerbaar zullen zijn. Dit is gedaan door een nieuwe variabele opleiding te maken, waarvan het gemiddelde score op opleidingsniveau is afgetrokken.

Of de respondent uitkering- of toeslaggerechtigd is, is gemeten aan de hand van de vraag of de respondent uitkeringen of toeslagen van de overheid ontvangt. Deze vraag is in de vragenlijst negatief geformuleerd, waardoor (0) 'ik ontvang uitkeringen of toeslagen van de overheid' betekent en (1) 'ik ontvang geen uitkeringen of toeslagen van de overheid'. Deze variabele is omgedraaid, zodat (0) 'ik ontvang geen uitkeringen of toeslagen van de overheid' betekent en (1) 'ik ontvang uitkeringen of toeslagen van de overheid'.

Economische onzekerheid is geconstrueerd aan de hand van twee vragen, namelijk de vraag hoe bezorgd de respondent is om in de komende 12 maanden werkloos te worden voor een periode van minimaal vier weken en hoe waarschijnlijk het is dat er in de komende 12 maanden periodes zijn waarin de respondent te weinig geld heeft voor noodzakelijke huishouduitgaven. Op de eerste vraag kon geantwoord worden met (1) 'Helemaal niet bezorgd' tot (4) 'Erg bezorgd', op de tweede vraag met (1) 'Zeer onwaarschijnlijk' tot (5) 'Zeer waarschijnlijk'. Bij beide vragen duidt een hoge score op een hoge mate van economische onzekerheid. Factoranalyse wees uit dat het samennemen van de variabelen mogelijk was, doordat ze beide hoog laden op één dimensie. Een betrouwbaarheidsanalyse op de twee variabelen gaf een Cronbachs alfa van 0,62. De betrouwbaarheid is daarmee redelijk hoog, vooral gezien het geringe aantal items dat beschikbaar is. Doordat er veel missende waarden waren op één van de twee variabelen, is besloten ook respondenten mee te nemen met één ontbrekend antwoord. Ten slotte is economische onzekerheid gecentreerd, zodat de resultaten van de interactie-effecten beter interpreteerbaar zullen zijn. Dit is gedaan door een nieuwe variabele economische onzekerheid te maken, waarvan het gemiddelde van economische onzekerheid is afgetrokken.

Het gevoel comfortabel te kunnen leven met het huidige inkomen is gemeten aan de hand van de vraag 'Welke van de omschrijvingen hieronder komt het dichtst in de buurt van uw beeld van het huidige inkomen van uw huishouden' met (1) 'Comfortabel leven met het huidige

inkomen' tot (4) 'Heel moeilijk rondkomen met het huidige inkomen'. Een hoge score verwijst daarmee naar een lage mate van het gevoel comfortabel te kunnen leven met het huidige inkomen. De antwoordmogelijkheden zijn daarom omgedraaid, zodat een hoge score verwijst naar een hoge mate van het gevoel comfortabel te kunnen leven met het huidige inkomen.

Politieke voorkeur is gemeten aan de hand van positie op het politieke spectrum met (1) erg links tot (7) erg rechts. Er waren veel missende waarden op deze variabele (9,6%). Om dit op te lossen is er gekozen om ontbrekende gegevens te vervangen door de gemiddelde politieke voorkeur. Politieke voorkeur is vervolgens gecentreerd, zodat de resultaten van de interactie-effecten beter interpreteerbaar zullen zijn. Dit is gedaan door een nieuwe variabele politieke voorkeur te maken, waarvan het gemiddelde van politieke voorkeur is afgetrokken.

Egalitarisme is geconstrueerd aan de hand van een schaal die bestaat uit drie vragen; 'Een samenleving is pas rechtvaardig als de verschillen in levensstandaard tussen verschillende etnische groepen klein zijn', 'Een samenleving is pas rechtvaardig als de verschillen in levensstandaard tussen mensen klein zijn' en 'Grote inkomensverschillen zijn aanvaardbaar, om verschillen in talenten en inzet op gepaste wijze te kunnen belonen'. Factoranalyse wees uit dat het samennemen van de variabelen mogelijk was, omdat ze hoog laden op één dimensie. Zoals te zien aan de vraagstelling was de derde vraag andersom geformuleerd. Een hoge score op die vraag betekent namelijk een lage mate van egalitarisme. Deze variabele moest daarom omgedraaid worden. Hierna is een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd op de drie variabelen, waarbij Cronbachs alfa 0,67 is. De betrouwbaarheid is daarmee redelijk hoog gezien het geringe aantal beschikbare items. De vragen zijn samengenomen en er is een schaal geconstrueerd. Dit is gedaan door per respondent de gemiddelde score op de drie variabelen te nemen. De nieuwe schaal heeft de naam 'egalitarismeschaal' gekregen. Ten slotte is de egalitarismeschaal gecentreerd, zodat de resultaten van de interactie-effecten beter interpreteerbaar zullen zijn. Dit is gedaan door een nieuwe variabele egalitarismeschaal te maken, waarvan het gemiddelde van de egalitarismeschaal is afgetrokken.

Etnische dreiging/competitie is gemeten aan de hand van vier vragen, waarvan een schaal is geconstrueerd. De vier vragen waren als volgt: 'Is het volgens u over het algemeen slecht of goed voor de Nederlandse economie dat mensen uit andere landen hier komen wonen?', 'Vindt u dat het culturele leven in Nederland over het algemeen ondermijnd of verrijkt is door mensen uit andere landen die hier zijn komen wonen?', 'De meeste migranten die naar Nederland komen, werken hier en betalen belasting. Ze maken ook gebruik van de gezondheidszorg en sociale voorzieningen. Al met al, denkt u dat migranten die naar Nederland komen meer ontvangen dan ze bijdragen of meer bijdragen dan ze ontvangen?' en 'In vergelijking met mensen die in Nederland zijn geboren, hoe vindt u dat de overheid mensen uit andere landen behandelt die recent hier zijn komen wonen?'. Een factoranalyse heeft

uitgewezen uit dat de vier vragen samengenomen mogen worden. De betrouwbaarheidsanalyse die hierna is uitgevoerd gaf een Cronbachs alfa van 0,67, wat gezien het geringe aantal beschikbare items redelijk hoog is. De schaal is geconstrueerd door het gemiddelde op de vier vragen te nemen.

Contact is gemeten aan de hand van drie variabelen, waarvan een schaal is geconstrueerd. De drie variabelen omvatten respectievelijk de volgende drie vragen: 'Hoeveel vrienden heeft u die tot een etnische minderheidsgroep behoren?', 'Hoe vaak ontmoet u om sociale redenen vrienden die tot een etnische minderheidsgroep behoren?' en 'Hoe vaak heeft u buitenshuis contact met mensen van een andere huidskleur of etnische groep dan de meeste Nederlanders?'. Op de eerste vraag varieerde de antwoorden van (1) '0 geen' tot (5) '4 of meer', op de tweede vraag (1) 'Nooit' tot (5) 'Vaker dan een keer per week' en op de derde vraag (1) 'Nooit' tot (7) 'Elke dag'. Hoge scores op de vragen verwijzen dus naar een hoge mate van contact. Om te kijken of de drie variabelen samen één schaal vormen, is allereerst een factoranalyse uitgevoerd. Uit de factoranalyse bleek dat de variabelen hoog laden op één dimensie. Vervolgens is een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd om te kijken of de test consistent is. Hieruit volgde een Cronbachs alfa van .638, wat gezien het geringe aantal beschikbare items redelijk hoog is. De schaal is geconstrueerd door het gemiddelde op alle drie de vragen te nemen en heeft de naam 'contactschaal' gekregen.²

In de analyse worden tot slot geslacht en leeftijd opgenomen als controle variabelen. Doordat vrouwen over het algemeen een minder gunstige arbeidspositie dan mannen hebben, is er een grotere kans dat ze afhankelijk zijn van de verzorgingsstaat en dus dat ze deze zullen steunen. Jonge mensen zijn kwetsbaar op de arbeidsmarkt en daarmee, evenals gepensioneerden en zij die de pensioengerechtigde leeftijd bijna hebben bereikt, vaker afhankelijk van de verzorgingsstaat (Gelissen, 2000). Zowel geslacht als leeftijd zullen meegenomen worden als controle variabelen. Geslacht is in de regressie opgenomen als dichotome variabele met (0) Man en (1) Vrouw. Leeftijd is opgenomen als interval variabele, waarbij leeftijd exact kon worden aangegeven.

---

² N.B.: Op de tweede variabele die gebruikt is om de contactschaal te construeren, hoefde alleen een antwoord gegeven te worden als de respondent bij de eerste variabele aangaf één of meer vrienden te hebben die tot een etnische minderheidsgroep behoren. Hierdoor was er een groot aantal system missings op deze vraag. Om dit op te lossen is ervoor gekozen om de respondenten die op de eerste variabele (1) '0 of geen' hadden geantwoord, op de tweede variabele de waarde (1) 'Nooit' te geven.

3.3 Voorwaarden controleren

Voordat een regressievergelijking uitgevoerd kan worden, moet gecontroleerd worden of de variabelen die gebruikt gaan worden, voldoen aan een aantal voorwaarden. De eerste daarvan is dat er sprake moet zijn van homoscedasticiteit. Dit houdt in dat de spreiding in y-scores per x-waarde ongeveer gelijk moet zijn. Met behulp van SPSS kunnen scatterplots opgevraagd worden via het regressie commando om visueel te bepalen of aan deze voorwaarde is voldaan. Deze plots zijn opgevraagd, waarbij op de x-as de gestandaardiseerde x-waarde en op de y-as de gestandaardiseerde residuen staan. Er is aan de voorwaarde voldaan als de spreidingsdiagrammen geen patroon vormen. Alle variabelen vertoonden homoscedasticiteit. Een aantal voorbeelden van de spreidingsdiagrammen zijn te vinden in figuur 1 in de bijlage. De tweede voorwaarde is dat de y-scores per x-waarde normaal moeten zijn verdeeld. Hiervoor is een histogram gemaakt met op de x-as de gestandaardiseerde residuen en op de y-as de frequenties van de scores van de afhankelijke variabele. Om aan deze voorwaarde te voldoen moet de histogram een normaalverdeling vertonen. In figuur 2 is te zien dat dit het geval is.

De respondenten werden op basis van toeval in één van de vijf condities ingedeeld en daarmee een bepaald frame voorgelegd gekregen. Toch zou het kunnen dat de groepen respondenten in de condities – ondanks de indeling op toevalsbasis – van elkaar verschillen, omdat er bijvoorbeeld in de ene conditie meer lager opgeleiden terecht zijn gekomen. Dit zou de resultaten kunnen beïnvloeden. Er is gekeken of de groepen respondenten vergelijkbaar zijn op de kenmerken opleiding, leeftijd en geslacht. Hiervoor is eerst een ANOVA uitgevoerd, waaruit is gebleken dat de groepen niet significant van elkaar verschillen op de kenmerken opleiding en leeftijd. Vervolgens is een chi-square toets uitgevoerd, waaruit is gebleken dat de groepen ook niet significant van elkaar verschillen op het kenmerk geslacht.

4. Resultaten

In het eerste gedeelte van de analyses is gekeken naar de relatie tussen steun voor opvang en het frame dat voorgelegd is. Tabel 1 laat per conditie zien welk percentage respondenten voor of tegen steun voor opvang is. De gemiddelde mate van steun voor opvang in de verschillende condities is ook opgenomen. De antwoordcategorieën van steun voor opvang lopen van (1) 'Sterk tegen' tot (7) 'Sterk voor', met (4) 'Niet voor en niet tegen' als neutrale score. In de tabel is te zien dat de respondenten in vier van de vijf condities, met een gemiddelde score lager dan 4, gemiddeld sterker tegen opvang zijn dan voor. Alleen in de conditie met het openbare orde frame is men gemiddeld niet voor en niet tegen.

Om erachter te komen of de gemiddelden significant van elkaar verschillen, dus of de frames een effect op steun voor opvang hebben, moeten we naar regressiemodel 1 kijken. Tabel

Tabel 1: De steun voor opvang per conditie (waarbij aantallen in procenten) en de gemiddelde score op steun voor opvang per conditie.

	Geen frame	'Moreel' frame	'Openbare orde' frame	'Aanzuigende werking' frame	'Eigen verantwoordelijkheid' frame
Sterk tegen	17,8	13,7	12,4	18,3	13,4
Tegen	15,8	19,5	13,5	16,8	20,1
Enigszins tegen	17,8	14,9	14,7	16,1	15,2
Niet voor en niet tegen	7,2	9,2	8,8	9,9	12,4
Enigszins voor	19,2	19,8	22,7	16,8	18,4
Voor	15,1	17,9	19,5	11,0	13,4
Sterk voor	7,2	5,0	8,4	11,0	7,1
Gemiddelde score	3,68	3,76	4,08	3,67	3,71

2 laat de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten en bijbehorende standaard afwijkingen van regressiemodellen 1 en 2a tot en met 2d zien. We zien in deze tabel bij regressiemodel 1 dat de gemiddelde scores van de respondenten die een moreel, aanzuigende werking en eigen verantwoordelijkheid frame voorgelegd hebben gekregen, niet significant afwijken van de gemiddelde score in de conditie zonder frame. Enkel in de conditie met het openbare orde frame ligt de gemiddelde mate van steun significant hoger ($p < .05$). De verwachting dat positieve frames zouden leiden tot een hogere mate van steun voor opvang en negatieve frames tot een lagere mate (H9) wordt dus alleen voor de conditie met het openbare orde frame bevestigd.

In de regressiemodellen 2a tot en met 2d zijn de verschillende kenmerken in stappen aan de regressieanalyse toegevoegd. Nu kan er gekeken worden naar welke groepen mensen meer voor opvang zijn. Als eerste bekijken we model 2a. Hier zijn geslacht en leeftijd toegevoegd. We zien dat alleen geslacht een significante samenhang met de mate van steun heeft: vrouwen spreken significant meer steun voor opvang uit. Vervolgens kijken we naar model 2b, waaraan sociale klasse, inkomen, opleiding en uitkeringgerechtigdheid toegevoegd zijn. Hypothese 1a, de verwachting dat de steun voor opvang minder zal naarmate de sociale klasse van mensen hoger is, wordt niet ondersteund. Hoewel in de tabel te zien valt dat de respondenten in hogere sociale klassen minder steun uitspreken, zijn deze verschillen niet significant. De verwachting dat de steun voor opvang lager zal zijn, naarmate het inkomen hoger is (H1b), wordt ook niet bevestigd. De mate van steun ligt in de hogere inkomenscategorieën lager, maar verschilt niet significant met die in de lagere inkomenscategorieën. Hypothese 2a stelt dat hoger opgeleiden minder steun voor opvang zullen uitspreken, terwijl de alternatieve

Tabel 2: Regressiemodellen 1 en 2 met ongestandaardiseerde regressieparameters voor steun voor opvang als afhankelijke variabele. * p<.05, ** p<.01, dubbelzijdig getoetst.

	Model 1	Model 2a	Model 2b	Model 2c	Model 2d
	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>
Frames (referentie = geen)					
'Moreel' frame	.074(.163)	.063(.162)	.049(.158)	-.057(.144)	-.053(.144)
'Openbare orde en veiligheid' frame	.398(.165)*	.383(.164)*	.377(.160)*	.344(.146)*	.344(.146)*
'Aanzuigende werking' frame	-.011(.161)	-.034(.161)	-.019(.157)	-.162(.143)	-.160(.144)
'Eigen verantwoordelijkheid' frame	.025(.159)	-.002(.159)	.007(.155)	-.037(.142)	-.035(.142)
Geslacht (referentie = man)		.348(.104)**	.455(.103)**	.359(.094)**	.357(.094)**
Leeftijd		.000(.003)	.004(.003)	-.002(.003)	-.002(.003)
Sociale klasse (referentie = D, laag)					
Sociale klasse C			-.360(.295)	-.089(.269)	-.100(.270)
Sociale klasse B2			-.407(.308)	-.193(.281)	-.203(.282)
Sociale klasse B1			-.432(.307)	-.068(.281)	-.072(.282)
Sociale klasse A (hoog)			-.440(.343)	.016(.317)	.014(.318)
Inkomen (referentie = categorie 1, laag)					
Inkomen categorie 2			.541(.405)	.288(.369)	.291(.369)
Inkomen categorie 3			.349(.366)	.189(.334)	.201(.335)
Inkomen categorie 4			.251(.359)	.128(.329)	.140(.329)
Inkomen categorie 5			.404(.385)	.454(.356)	.466(.356)
Inkomen categorie 6			-.725(.997)	-.759(.910)	-.743(.910)
Inkomen categorie 7 (hoog)			-2.438(1.361)	-1.513(1.241)	-1.537(1.243)
Inkomen categorie missing			-.129(.361)	-.179(.330)	-.174(.330)
Opleiding			.267(.041)**	.184(.038)**	.182(.038)**
Uitkeringgerechtigd			.066(.115)	.044(.106)	.045(.107)
Economische onzekerheid				-.087(.060)	-.090(.060)
Het gevoel comfortabel te kunnen leven				.174(.080)*	.175(.080)*
Politieke voorkeur (L-R)				-.438(.042)**	-.437(.042)**
Egalitarisme				.559(.067)**	.558(.067)**
Ervaren dreiging					.003(.005)
Contact					.024(.035)

hypothese 2b stelt dat hoger opgeleiden juist meer steun voor opvang zullen uitspreken. De alternatieve hypothese wordt bevestigd, aangezien opleiding een significant positief effect op steun heeft. In hypothese 3 wordt gesteld dat uitkeringsgerechtigden minder steun voor opvang zullen uitspreken dan niet-uitkeringsgerechtigden, maar dit wordt niet bevestigd. In de tabel is juist een geringe positieve parameter te zien, wat inhoudt dat uitkeringsgerechtigden meer steun uitspreken dan niet-uitkeringsgerechtigden, maar deze samenhang is niet significant. In model 2c zijn economische onzekerheid, het gevoel comfortabel te kunnen leven, politieke

voorkeur en egalitarisme toegevoegd. Hypothese 4a stelt dat hoe groter de economische onzekerheid is, hoe kleiner de steun voor opvang. Hoewel dit het geval is, is de negatieve samenhang niet significant en kan de hypothese dus niet bevestigd worden. Dat mensen die een sterker gevoel hebben comfortabel te kunnen leven met het huidige inkomen meer steun zullen uitspreken voor opvang (H4b), wordt bevestigd aan de hand van een significant positieve parameter. Volgens hypothese 5 zal de steun voor opvang geringer zijn naarmate de respondent een rechtser politieke voorkeur heeft. Het sterke significante negatieve effect van politieke voorkeur op steun bevestigt dit. In hypothese 6 wordt gesteld dat hoe sterker de respondent voor egalitarisme is, hoe groter de steun voor opvang zal zijn. Ook deze hypothese wordt ondersteund, namelijk door een sterk significant positieve samenhang tussen egalitarisme en steun voor opvang. Ten slotte bevat model 2d nog de kenmerken ervaren dreiging en contact. Hypothese 7 stelt dat hoe groter de ervaren dreiging is, hoe kleiner de steun voor opvang zal zijn. We zien in de tabel nauwelijks een relatie tussen ervaren dreiging en steun, dus de hypothese wordt niet bevestigd. In hypothese 8 wordt gesteld dat hoe frequenter iemand contact met etnische minderheden heeft, hoe groter de steun voor opvang zal zijn. Hoewel er inderdaad een positieve samenhang gevonden is tussen contact en steun, is deze relatie niet significant. De hypothese wordt daarom niet ondersteund.

Als laatste bekijken we welke groepen mensen sterker beïnvloed worden door de frames. Hiervoor moeten we kijken naar de regressiemodellen 3a tot en met 3d, waarin de interactie-effecten zijn opgenomen. Tabel 3a laat de ongestandaardiseerde coëfficiënten en standaard afwijkingen van deze regressiemodellen zien. In deze tabel zijn, naast de frames, alleen de onafhankelijke kenmerken opgenomen die een significante samenhang met steun voor opvang hebben (voor de volledige tabel, zie bijlage 3). De verwachting is dat er een interactie-effect zal zijn tussen het morele frame en opleiding (H10). In de tabel valt echter te zien dat er alleen significant negatieve interacties zijn tussen opleiding en het openbare orde en veiligheid frame en tussen opleiding en het eigen verantwoordelijkheid frame. In het geval van het openbare orde en veiligheid frame is deze interactie zo sterk negatief dat wanneer mensen met een dergelijk frame geconfronteerd worden, de positieve samenhang van opleiding en steun voor opvang verdwijnt.³ Hypothese 11 stelt dat het aanzuigende werking frame zal interacteren

---

³ Onder respondenten die geen frame voorgelegd hebben gekregen is de parameter voor opleiding .277. De interactieparameter tussen opleiding en het openbare orde en veiligheid frame is -.223. De parameter onder respondenten die het openbare orde en veiligheid frame voorgelegd hebben gekregen kan dan berekend worden door de interactieparameter af te trekken van de parameter voor de default conditie: $.277 - .223 = .054$. Aan de hand van een additionele regressie, waarbij als referentiecategorie voor de frames het openbare orde en veiligheid frame is genomen, is bekeken of deze parameter significant is. Met een p-waarde van .429 is dit niet het geval.

Tabel 3a: Regressiemodel 3 met ongestandaardiseerde regressieparameters voor steun voor opvang als afhankelijke variabele en interacties tussen frames en respondentkenmerken. * p<.05, ** p<.01, dubbelzijdig getoetst.

	Model 3a	Model 3b	Model 3c	Model 3d
	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>
Frames (referentie = geen)				
'Moreel' frame	-.033(.145)	-.069(.144)	-.040(.144)	-.055(.144)
'Openbare orde en veiligheid' frame	.365(.146)*	.334(.146)*	.362(.146)*	.346(.146)*
'Aanzuigende werking' frame	-.132(.144)	-.177(.144)	-.171(.144)	-.169(.144)
'Eigen verantwoordelijkheid' frame	-.018(.142)	-.041(.142)	-.034(.142)	-.030(.142)
Geslacht (referentie = man)	.350(.094)**	.336(.094)**	.352(.094)**	.353(.094)**
Opleiding	.277(.064)**	.179(.038)**	.185(.038)**	.183(.038)**
Economische onzekerheid	-.090(.060)	-.286(.098)**	-.091(.060)	-.088(.060)
Politieke voorkeur (L-R)	-.437(.042)**	-.444(.042)**	-.392(.082)**	-.438(.042)**
Egalitarisme	.554(.067)**	.551(.067)**	.559(.067)**	.525(.126)**
Opleiding X 'moreel' frame	-.109(.083)			
Opleiding X 'openbare orde en veiligheid' frame	-.223(.083)**			
Opleiding X 'aanstuigende werking' frame	-.014(.081)			
Opleiding X 'eigen verantwoordelijkheid' frame	-.167(.082)*			
Economische onzekerheid X 'moreel' frame		.209(.134)		
Economische onzekerheid X 'openbare orde en veiligheid' frame		.253(.139)		
Economische onzekerheid X 'aanstuigende werking' frame		.232(.130)		
Economische onzekerheid X 'eigen verantwoordelijkheid' frame		.370(.137)**		
Politieke voorkeur (L-R) X 'moreel' frame			.097(.117)	
Politieke voorkeur (L-R) X 'openbare orde en veiligheid' frame			-.232(.124)	
Politieke voorkeur (L-R) X 'aanstuigende werking' frame			-.155(.118)	
Politieke voorkeur (L-R) X 'eigen verantwoordelijkheid' frame			.027(.116)	
Egalitarisme X 'moreel' frame				-.182(.183)
Egalitarisme X 'openbare orde en veiligheid' frame				-.028(.189)
Egalitarisme X 'aanstuigende werking' frame				.243(.185)
Egalitarisme X 'eigen verantwoordelijkheid' frame				.136(.180)

¹ Gecontroleerd voor leeftijd, sociale klasse, inkomen, uitkeringgerechtigdheid, ervaren dreiging en contact.

met economische onzekerheid. Dit blijkt niet zo te zijn, het enige frame dat interacteert met economische onzekerheid is het eigen verantwoordelijkheid frame. Mensen die met dit frame geconfronteerd worden, gaan juist meer steun voor opvang uitspreken naarmate ze economisch onzekerder zijn. Naar aanleiding van hypothese 12 was de verwachting dat er een interactie-effect zou zijn tussen de politieke voorkeur van mensen en het openbare orde en veiligheid frame. Dit bleek echter niet het geval. Daarbij werd er ook geen interactie met een ander frame gevonden. Ten slotte werd verwacht dat er een interactie-effect zou zijn tussen egalitarisme en het morele frame. Ook hier werd deze niet gevonden. Geen van de andere frames interacteert met egalitarisme.

5. Conclusies en discussie

Dit onderzoek begon met de constatering dat de verzorgingsstaat recentelijk onder druk komen te staan. Door de financiële crisis, vergrijzing en toenemende migratiestromen doet een groeiende groep mensen een beroep op beperkte middelen. Dit heeft in Nederland onder andere discussie opgeroepen over de vraag in hoeverre basisvoorzieningen (Bed, Bad en Brood) verschaft moeten worden aan uitgedroogde asielzoekers. Het doel van dit onderzoek was om een beter inzicht te krijgen in twee aspecten die terugkwamen in deze discussie: het fenomeen welvaartchauvinisme en de werking van frames. Hiervoor worden de drie vragen die in de inleiding gesteld zijn beantwoord.

De eerste vraag was welke individuen in sterkere mate voor of tegen opvang zijn. De resultaten laten vrij duidelijk zien dat eigenbelang een minder grote rol speelt dan vooraf werd verwacht. Alleen voor de kenmerken opleiding en het gevoel comfortabel te kunnen leven met het huidige inkomen werd een positief significante samenhang met steun voor opvang gevonden. In lijn met de hypothese en de theorie van eigenbelang betekent dit dat hoe meer iemand het gevoel heeft comfortabel te kunnen leven met het huidige inkomen, hoe meer steun die persoon voor de opvang van uitgedroogde asielzoekers uitspreekt. De samenhang met opleiding is in lijn met de alternatieve hypothese en kan dus geïnterpreteerd worden aan de hand van de socialisatie theorie in plaats van de eigenbelang theorie. Mensen met een hogere opleiding spreken meer steun voor opvang uit dan mensen met een lagere opleiding, doordat ze de democratische waarden die uitgedragen worden in het schoolsysteem overnemen. Sociale klasse, inkomen, uitkeringgerechtigdheid en economische onzekerheid bleken niet samen te hangen met de mate van steun voor opvang onder de respondenten. Het is opvallend dat de laatste drie, de economische kenmerken, niet samenhangen met de mate van steun, terwijl ze, vanuit de eigenbelang theorie bezien, eenzelfde relatie met steun voor opvang zouden moeten hebben als het kenmerk het gevoel comfortabel te kunnen leven met het huidige inkomen. Wat betreft inkomen en uitkeringgerechtigdheid zou gezegd kunnen worden dat ze objectieve

kenmerken zijn en daardoor wellicht minder van belang zijn voor de beleving en houding van mensen. Iemand die bijvoorbeeld uitkeringen of toeslagen ontvangt of een laag inkomen heeft, kan nog altijd het gevoel hebben hier naar wens mee te kunnen leven, waardoor het weinig invloed heeft op hoe hij of zij tegen bepaalde zaken aankijkt. Het gebrek aan samenhang tussen economische onzekerheid en steun voor opvang is echter moeilijk te verklaren. Aangezien er voldoende variatie in de variabele is en de betrouwbaarheid hoog genoeg is, is het onduidelijk waarom er geen samenhang is gevonden.

De ideologische waarden van mensen blijken een grotere rol te spelen dan eigenbelang. Zowel de politieke voorkeur, als de mate waarin egalitarisme omarmd wordt, hangen sterk significant samen met steun voor opvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers.⁴ In lijn met de theorie over politieke voorkeur is de steun voor opvang minder, naarmate mensen een rechtser politieke voorkeur hebben. In lijn met de theorie over egalitarisme is de steun voor opvang groter, naarmate mensen sterker voor egalitarisme zijn. Beide bevindingen bevestigen het idee dat aanhangers van politiek links en egalitaristen sterker voor gelijkheid zijn en daarom bereid zijn voorzieningen voor uitgeprocedeerde asielzoekers te steunen.

De klassieke etnische competitie theorie en contact theorie bleken ten slotte niet geschikt om steun voor opvang te verklaren. De verwachtingen wat betreft het ervaren van dreiging van en het hebben van contact met mensen met een andere etniciteit zijn beide niet bevestigd. In het geval van contact lijkt het erop dat het overdrachtseffect dat vanuit de theorie verwacht werd - dat positieve houdingen ten opzichte van groep A als gevolg van contact met een lid van groep A, overgedragen worden naar groep X - niet op blijkt te gaan voor asielzoekers. De overlap tussen de groep etnische minderheden en de groep asielzoekers blijkt dus kleiner dan verwacht. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat 'uitgeprocedeerde asielzoekers' als aparte etnische categorie worden gezien met eigen onderscheidende kenmerken. Als dit het geval is, zou dat ook het gebrek aan samenhang tussen ervaren dreiging en steun voor opvang kunnen verklaren. De vragen die gebruikt zijn om ervaren dreiging te construeren, waren hoofdzakelijk gericht op andere etniciteiten in het algemeen of op migranten die al langere tijd in Nederland verblijven, waardoor eigenlijk niet direct ervaren dreiging van uitgeprocedeerde asielzoekers is gemeten. Als laatste zou het ook zo kunnen zijn dat etnische houdingen bij het thema van opvang überhaupt geen rol van betekenis spelen.

---

⁴ De regressieparameters van deze kenmerken waren relatief het hoogst van alle kenmerken (ook gelet op de standaardafwijking), wat inhoudt dat ze de sterkste samenhang met steun voor opvang hadden.

Concluderend kan gesteld worden dat de houdingen van mensen in de Bed, Bad en Brood discussie, in tegenstelling tot de verwachting, nauwelijks bepaald worden door eigenbelang of opvattingen over etnische minderheden, maar voornamelijk ideologisch gedreven zijn.

De tweede vraag die gesteld werd ging over de mate waarop frames een effect hebben op de publieke opinie. Uit de resultaten kunnen we opmaken dat de frames in het onderzoek weinig invloed hebben gehad op de mate van steun voor opvang. Alleen het openbare orde en veiligheid frame zorgde ervoor dat mensen significant meer steun voor opvang uitspraken. Hoewel het dus wel mogelijk is dat een frame invloed heeft op de publieke opinie, is het zaak te beredeneren waarom het ene frame wel invloed heeft en het andere niet. Er zijn twee mogelijke verklaringen voor het feit dat drie van de frames weinig tot geen invloed hebben gehad. De eerste is dat de respondenten te kort aan de frames blootgesteld zijn om erdoor beïnvloed te worden. Zoals eerder gezegd beïnvloeden frames de attitudes van mensen, doordat ze hen op een bepaalde manier over een kwestie laten nadenken en er in bepaalde termen over laten spreken en denken (Entman, 1993; Entman, 2007; Nelson & Kinder, 1996; Van Londen, Coenders, & Scheepers, 2010a). Mogelijk is langere blootstelling aan een frame noodzakelijk om een dergelijke verandering in denken en spreken te bewerkstelligen. De tweede verklaring is dat, aangezien de frames gebaseerd waren op bestaande politieke standpunten, deze argumenten wellicht al bekend waren bij de respondenten voordat ze de enquête invulden. In dat geval zouden zij deze argumenten al gewogen hebben in hun opvatting, waardoor extra blootstelling daaraan geen effect meer heeft gehad. De vraag is dan waarom het openbare orde en veiligheid frame wel invloed had op de mate van steun voor opvang. Een eerste verklaring zou kunnen zijn dat het openbare orde en veiligheid argument bij nagenoeg iedereen sterk resoneert, omdat het gaat over het in stand houden van wat men over het algemeen ziet als voorwaarden voor prettige leefomstandigheden. Wanneer het bijvoorbeeld gaat over argumenten die spreken over morele waarden of over verantwoordelijkheid nemen, dan kunnen mensen in hun opvattingen daarover sterk verschillen. Maar de meeste mensen zullen het er in ieder geval over eens zijn dat de openbare orde en veiligheid gewaarborgd moeten worden. Een tweede mogelijke verklaring is dat het openbare orde en veiligheid frame al dominant was in de media (en daarmee bij de respondenten) en dat extra blootstelling eraan juist een versterkend effect heeft gehad. Een derde verklaring zou kunnen zijn dat het openbare orde en veiligheid argument juist een kleinere rol speelde in de politieke discussie dan de andere argumenten, waardoor het voor een groter deel van de mensen nieuwe informatie was die ze nog niet hadden gewogen in hun mening over de Bed, Bad en Brood discussie.

Al met al kan gesteld worden dat mensen niet gemakkelijk van mening blijken te veranderen. Alleen het frame dat de gevolgen van opvang voor de openbare orde en veiligheid

benadrukt – geuit door burgemeesters van zowel politiek links als rechts - blijkt sterk genoeg om de mening van mensen te beïnvloeden. Het is interessant dat dit argument in deze context zorgt voor een toename in steun voor opvang. In de publieke discussie worden de mogelijke gevolgen van het toelaten van asielzoekers in Nederland voor de openbare orde en veiligheid juist regelmatig gebruikt als argument voor het beperken van de migratiestroom en het niet opvangen van asielzoekers (“Wilders: Sluit alle mannelijke asielzoekers op in azc,” 2016). Hierin is duidelijk te zien dat de kern van een argument afhankelijk van het frame een sterk verschillende invloed kan hebben.

Om de derde vraag te kunnen beantwoorden - welke individuen meer beïnvloed worden door de frames - is gekeken naar de interactie-effecten van de frames met opleiding, economische onzekerheid, politieke voorkeur en egalitarisme. Er zijn weinig significante interactie-effecten gevonden, wat nogmaals bevestigt dat de frames weinig invloed op de opinie van mensen hebben. Voor politieke voorkeur en egalitarisme werd geen enkel significant interactie-effect met de frames gevonden. Voor opleiding werden significant negatieve interactie-effecten gevonden met het openbare orde en veiligheid frame en het eigen verantwoordelijkheid frame. Dit houdt in dat wanneer mensen met een van deze twee frames geconfronteerd worden, de mate van steun die hoger opgeleiden en lager opgeleiden uitspreken dicht bij elkaar komt te liggen. In het geval van het openbare orde en veiligheid frame zelfs zo dicht, dat opleiding er nagenoeg niet meer toe doet. Beide gevonden interacties lagen niet in de lijn der verwachting. Een mogelijke verklaring voor de interactie tussen opleiding en het openbare orde en veiligheid frame is dat dit frame lager opgeleiden positiever maakt. Hoewel zij normaal gesproken sterker tegen opvang zullen zijn, weegt het openbare orde en veiligheid argument zodanig zwaar, dat zij positiever tegenover opvang gaan staan. Een verklaring voor de interactie met het eigen verantwoordelijkheid frame zou kunnen zijn dat naarmate mensen hoger opgeleid zijn, de eigen prestaties sterker gezien worden als gevolg van het eigen doorzettingsvermogen en de eigen discipline, waardoor zij vatbaarder zijn voor argumenten die de eigen verantwoordelijkheid benadrukken en negatiever tegenover opvang komen te staan. Voor het kenmerk economische onzekerheid is een significant positieve interactie gevonden met het eigen verantwoordelijkheid frame. Wanneer een persoon dit frame voorgelegd krijgt, is de mate van steun voor opvang groter naarmate een persoon economisch onzekerder is. In de andere condities is dit juist andersom, economisch onzekere personen spreken minder steun voor opvang uit. Ook dit werd van tevoren niet vanuit de theorie verwacht. Een mogelijke verklaring is dat personen die economisch onzeker zijn sterker het gevoel hebben dat hun situatie niet alleen te wijten valt aan hun eigen handelen, waardoor ze andere personen in moeilijke situaties minder snel op de eigen verantwoordelijkheid zullen aanspreken.

Samenvattend kunnen we stellen dat in de Bed, Bad en Brood discussie de argumenten over de openbare orde en veiligheid en eigen verantwoordelijkheid mensen, afhankelijk van hun opleiding en economische onzekerheid, verschillend beïnvloeden. Beide argumenten verkleinen de verschillen in steun tussen hoger en lager opgeleiden. Daarbij zorgt het eigen verantwoordelijkheid argument ervoor dat economisch onzekere mensen positiever in plaats van negatiever ten opzichte van opvang gaan staan in vergelijking tot economisch zekere mensen. Deze laatste bevinding laat zien dat, hoewel een frame misschien niet direct alle mensen beïnvloedt, het toch de houding van een selecte groep mensen sterk kan veranderen.

Sterke punten, limitaties en aanbevelingen

Dit onderzoek heeft een aantal sterke punten. Het heeft meer inzicht gegeven in de werking van frames en het fenomeen welvaartchauvinisme, waarmee de invloed van de actuele Bed, Bad en Brood discussie beter begrepen kan worden. Daarvoor is gebruik gemaakt van een grootschalige, representatieve steekproef, waardoor uitspraken gegeneraliseerd kunnen worden naar de Nederlandse bevolking. Er zijn echter ook een aantal limitaties aan dit onderzoek. Er is ten eerste geen voormeting gedaan, aan de hand waarvan vastgesteld had kunnen worden in hoeverre de respondenten al bekend waren met de argumenten waarop de frames in dit onderzoek gebaseerd zijn. Hierdoor is het lastig vast te stellen of eerdere blootstelling aan een frame ervoor heeft gezorgd of een frame wel of geen invloed heeft gehad op de respondenten. Ten tweede was een gedeelte van de gebruikte theorie gericht op etnische minderheden in het algemeen, maar is gebleken dat houdingen ten opzichte van uitgeprocedeerde asielzoekers daarmee niet verklaard kunnen worden.

Uit het voorgaande volgen een aantal aanbevelingen voor vervolgonderzoek. Er moet nader onderzocht worden in hoeverre uitgeprocedeerde asielzoekers als aparte etnische groep worden gezien en in hoeverre theorieën gericht op etnische minderheden toepasbaar op deze groep zijn. Verder moet er gekeken worden naar de vraag in hoeverre de invloed van frames verschilt naar gelang de tijd dat mensen eraan blootgesteld worden. Daarbij zou het interessant zijn te onderzoeken in hoeverre frames invloed hebben op mensen die wel of geen voorkennis hebben van de argumenten die ze gepresenteerd krijgen.

Ten slotte zijn er voor de praktijk een aantal lessen te trekken uit de bevindingen van dit onderzoek. Allereerst dat ideologische waarden het sterkst de houding van mensen bepalen; sterker dan eigenbelang en etnische houdingen. Voor beleidsmakers geldt dus nog altijd dat degene die de ideologische strijd in het politieke debat wint, grote invloed op de houdingen van kiezers heeft. Ten tweede dat houdingen beïnvloedbaar zijn, zelfs in een kort tijdsbestek, wanneer het juiste frame op de juiste doelgroep is gericht. Voor beleidsmakers is het dus belangrijk goed op de hoogte te zijn van de samenstelling van de doelgroep, zodat frames

daarop afgestemd kunnen worden en ongewenste reacties voorkomen kunnen worden. Ten derde dat een frame gericht op concrete, praktische gevolgen van beleid voor de leefomstandigheden van mensen, zeer krachtig kan zijn en blootstelling daaraan de houdingen van mensen kan veranderen. Als we de drie punten samenvoegen, dan lijkt de uitdaging voor beleidsmakers die kiezers willen beïnvloeden om een ideologisch en praktisch argument te combineren in een frame dat afgestemd is op de doelgroep.

6. Literatuur

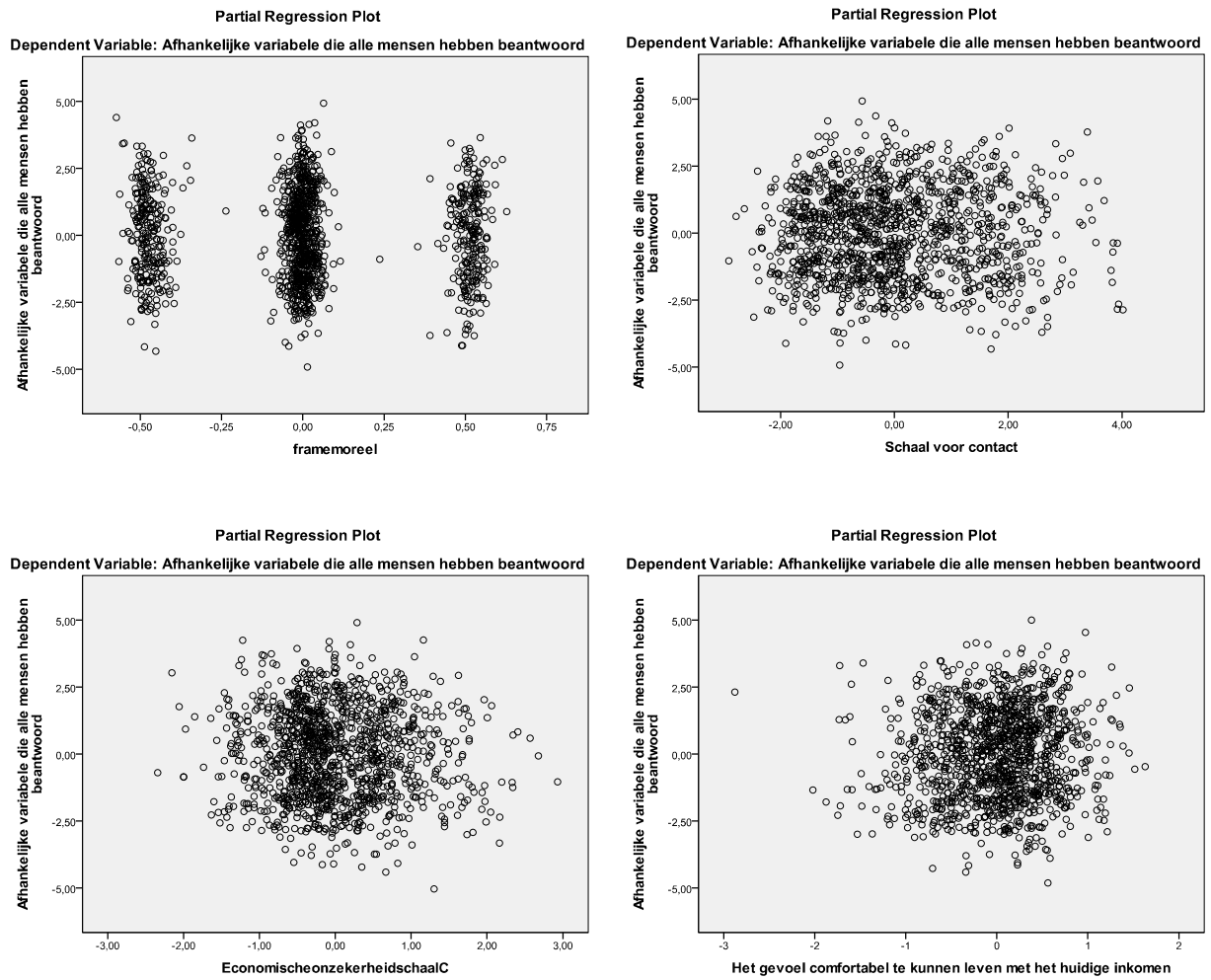
- Allport, G. W. (1979). The effect of contact. In: *The nature of prejudice (25th anniversary edition)* (261-281). New York: Basic Books.
- Andreß, H.-J., & Heien, T. (2001). Four worlds of welfare state attitudes? A comparison of Germany, Norway and the United States. *European Sociological Review*, 17(4), 337-356.
- Blekesaune, M., & Quadagno, J. (2003). Public attitudes toward welfare state policies: A comparative analysis of 24 nations. *European Sociological Review*, 19(5), 415-427.
- Calzada, I., Gómez-Garrido, M., Moreno, L., & Moreno-Fuentes, F. J. (2014). It is not only about equality. A study on the (other) values that ground attitudes to the welfare state. *International Journal of Public Opinion Research*, 26(2), 178-201.
- Castles, F. G., Leibfried, S., Lewis, J., Obinger, H., & Pierson, C. (Red.). (2010). *The Oxford handbook of the welfare state*. Oxford: Oxford University Press. Ontleend aan: https://books.google.nl/books?id=lLawRZJhlqAC&printsec=frontcover&dq=history+welfare+state&hl=en&sa=X&ei=ZitsVbqcN8SqsQG_-4DQDQ&ved=0CFAQ6AEwCA#v=onepage&q&f=false
- Coenders, M., Lubbers, M., & Scheepers, P. (2004). Weerstand tegen scholen met allochtone kinderen. De etnische tolerantie van hoger opgeleiden op de proef gesteld. *Mens & Maatschappij*, 79, 124-147.
- Edlund, J. (2006). Trust in the capability of the welfare state and general welfare state support: Sweden 1997-2002. *Acta Sociologica*, 49(4), 395-417.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Entman, R. M. (2007). Framing bias: Media in the distribution of power. *Journal of Communication*, 57, 163-173.
- Gelissen, J. (2000). Popular support for institutionalised solidarity: A comparison between European welfare states. *International Journal of Social Welfare*, 9, 285-300.
- Jæger, M. M. (2008). Does left-right orientation have a causal effect on support for redistribution? Causal analysis with cross-sectional data using instrumental variables. *International Journal of Public Opinion Research*, 20(3), 363-374.
- Mudde, C. (2000). *The ideology of the extreme right*. Manchester: Manchester University Press. Ontleend aan: <https://books.google.nl/books?id=spT-NgRm3f8C&printsec=frontcover&dq=the+ideology+of+the+extreme+right&hl=en&sa=X&ei=T0BsVYawDoebsgGH5oWY Cg&ved=0CCEQ6AEwAA#v=onepage&q=welfare%20chauvinism&f=false>
- Nelson, T. E., & Kinder, D. R. (1996). Issue frames and group-centrism in American public opinion. *The Journal of Politics*, 58(4), 1055-1078.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65-85.

- Pettigrew, T. F. (2009). Secondary transfer effect of contact: Do intergroup contact effects spread to noncontacted outgroups? *Social Psychology, 40*(2), 55-65.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology, 90*(5), 751-783.
- Pierson, P. (1996). The new politics of the welfare state. *World Politics, 48*(2), 143-179.
- Scheepers, P., Gijsberts, M., & Coenders, M. (2002). Ethnic exclusionism in European countries: Public opposition to civil rights for legal migrants as a response to perceived ethnic threat. *European Sociological Review, 18*(1), 17-34.
- Tausch, N., Hewstone, M., Kenworthy, J. B., Psaltis, C., Schmid, K., Popan, J. R., ... Hughes, J. (2010). Secondary transfer effects of intergroup contact: Alternative accounts and underlying processes. *Journal of Personality and Social Psychology, 99*(2), 282-302.
- Van den Dool, P. (2015, 16 april). In 5 minuten bijgepraat: 'Bed, bad, brood' en de spanningen in de coalitie. *NRC*. Ontleend aan: <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/04/16/in-5-minuten-bijgepraat-bed-bad-brood-en-de-spanningen-in-de-coalitie/#>
- Van der Waal, J., Achterberg, P., Houtman, D., De Koster, W., & Manevska, K. (2010). 'Some are more equal than others': Economic egalitarianism and welfare chauvinism in the Netherlands. *Journal of European Social Policy, 20*(4), 350-363.
- Van Kersbergen, K., & Krouwel, A. (2008). A double-edged sword! The Dutch centre-right and the 'foreigners issue'. *Journal of European Public Policy, 15*(3), 398-414.
- Van Londen, M., Coenders, M., & Scheepers, P. (2010a). Effects of issue frames on aversion to ethnic-targeted school policies. *Methodology, 6*(3), 96-106.
- Van Londen, M., Coenders, M., & Scheepers, P. (2010b). Oppositie tegen werkgelegenheidsbeleid in Nederland: Verschillen in opvattingen over minderhedenbeleid en achterstandsbeleid. In A. E. Bronner (Red.), *Ontwikkelingen in het marktonderzoek: Jaarboek MarktOnderzoekAssociatie* (145-161). Haarlem: Spaar^{en} Hout.
- Wilders: Sluit alle mannelijke asielzoekers op in azc. (2016, 18 januari). *AD*. Ontleend aan: <http://www.ad.nl/ad/nl/30561/Geert-Wilders/article/detail/4226762/2016/01/18/Wilders-Sluit-alle-mannelijke-asielzoekers-op-in-azc.dhtml>

7. Bijlagen

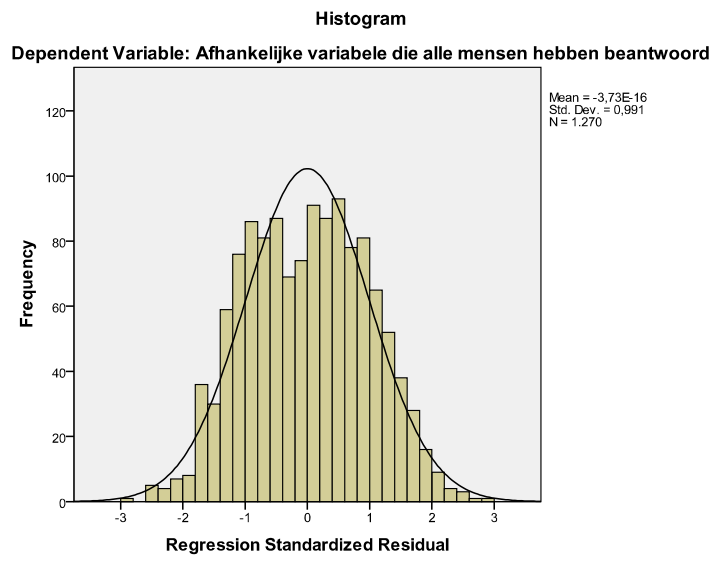
Bijlage 1

Figuur 1

Bijlage 2

Figuur 2

Bijlage 3

Tabel 3b: Regressiemodel 3 met ongestandaardiseerde regressieparameters voor steun voor opvang als afhankelijke variabele en interactie tussen frames en respondentkenmerken. * $p < .05$, ** $p < .01$, dubbelzijdig getoetst.

	Model 3a	Model 3b	Model 3c	Model 3d
	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>	<i>B (SE)</i>
Frames (referentie = geen)				
'Moreel' frame	-.033(.145)	-.069(.144)	-.040(.144)	-.055(.144)
'Openbare orde en veiligheid' frame	.365(.146)*	.334(.146)*	.362(.146)*	.346(.146)*
'Aanzuigende werking' frame	-.132(.144)	-.177(.144)	-.171(.144)	-.169(.144)
'Eigen verantwoordelijkheid' frame	-.018(.142)	-.041(.142)	-.034(.142)	-.030(.142)
Geslacht (referentie = man)	.350(.094)**	.336(.094)**	.352(.094)**	.353(.094)**
Leeftijd	-.002(.003)	-.001(.003)	-.001(.003)	-.002(.003)
Sociale klasse (referentie = D, laag)				
Sociale klasse C	-.071(.270)	-.091(.269)	-.074(.269)	-.094(.270)
Sociale klasse B2	-.176(.281)	-.165(.282)	-.171(.281)	-.185(.282)
Sociale klasse B1	-.027(.282)	-.036(.282)	-.041(.282)	-.057(.282)
Sociale klasse A (hoog)	.058(.318)	.059(.318)	.030(.317)	.015(.318)
Inkomen (referentie = categorie 1, laag)				
Inkomen categorie 2	.299(.369)	.269(.370)	.270(.369)	.252(.370)
Inkomen categorie 3	.184(.344)	.168(.338)	.200(.334)	.195(.334)
Inkomen categorie 4	.112(.330)	.105(.332)	.113(.329)	.117(.330)
Inkomen categorie 5	.462(.357)	.444(.358)	.448(.356)	.437(.357)
Inkomen categorie 6	-.830(.914)	-.766(.909)	-.736(.909)	-.777(.910)
Inkomen categorie 7 (hoog)	-1.587(1.244)	-1.648(1.243)	-1.601(1.243)	-1.502(1.246)
Inkomen categorie missing	-.205(.330)	-.209(.333)	-.190(.329)	-.181(.330)
Opleiding	.277(.064)**	.179(.038)**	.185(.038)**	.183(.038)**
Uitkeringgerechtigd	.036(.107)	.039(.107)	.038(.107)	.044(.107)
Economische onzekerheid	-.090(.060)	-.286(.098)**	-.091(.060)	-.088(.060)
Het gevoel comfortabel te kunnen leven	.176(.080)*	.169(.080)*	.178(.080)*	.187(.080)*
Politieke voorkeur (L-R)	-.437(.042)**	-.444(.042)**	-.392(.082)**	-.438(.042)**
Egalitarisme	.554(.067)**	.551(.067)**	.559(.067)**	.525(.126)**
Ervaren dreiging	.003(.005)	.004(.005)	.003(.005)	.004(.005)
Contact	.016(.035)	.026(.035)	.028(.035)	.024(.035)
Opleiding X 'moreel' frame	-.109(.083)			
Opleiding X 'openbare orde en veiligheid' frame	-.223(.083)**			
Opleiding X 'aanzuigende werking' frame	-.014(.081)			
Opleiding X 'eigen verantwoordelijkheid' frame	-.167(.082)*			
Economische onzekerheid X 'moreel' frame		.209(.134)		
Economische onzekerheid X 'openbare		.253(.139)		

orde en veiligheid' frame		
Economische onzekerheid X	.232(.130)	
'aanzuigende werking' frame		
Economische onzekerheid X 'eigen	.370(.137)**	
verantwoordelijkheid' frame		
Politieke voorkeur (L-R) X 'moreel'		.097(.117)
frame		
Politieke voorkeur (L-R) X 'openbare		-.232(.124)
orde en veiligheid' frame		
Politieke voorkeur (L-R) X 'aanzuigende		-.155(.118)
werking' frame		
Politieke voorkeur (L-R) X 'eigen		.027(.116)
verantwoordelijkheid' frame		
Egalitarisme X 'moreel' frame		-.182(.183)
Egalitarisme X 'openbare orde en		-.028(.189)
veiligheid' frame		
Egalitarisme X 'aanzuigende werking'		.243(.185)
frame		
Egalitarisme X 'eigen		.136(.180)
verantwoordelijkheid' frame		
